

TEZAUURUL DE LA PIETROASELE ȘI CONTEXTUL ISTORIC CONTEMPORAN

de dr. MIRCEA RUSU

Descoperirea în 1837 a unui mare tezaur la Pietroasele, jud. Buzău, a impresionat de la început prin marea cantitate de aur și pietre prețioase acumulată la un loc. El a devenit celebru și sub denumirea de "Cloșca cu puii de aur" datorită peripeziilor ulterioare descoperirii lui, deoarece din cele 22 piese ce îl alcătuiau inițial, au fost achiziționate doar 12 piese în greutate totală de 18,7975 kg, iar celelalte 10 piese, ce cântăreau alte câteva kilograme, fiind topite sau sutrase, ori ascunse, nu au mai fost regăsite¹. Marea valoare intrinsecă, la care se adaugă o inestimabilă valoare istorică și artistică, i-a determinat pe majoritatea specialiștilor care l-au studiat să îl considere ca un tezaur sacru sau regal atribuindu-l regelui vizigot Athanaric, care din motive necunoscute l-ar fi ascuns înainte de plecarea sa la Constantinopol în 380, unde a și murit în anul următor². Alți specialiști consideră însă că el a fost ascuns ca urmare a evenimentelor posterioare morții lui Attila (453), când s-a destrămat stăpânirea hunilor peste un vast teritoriu al Europei³.

Înainte de a prezenta opinia noastră asupra problemei cui a aparținut, când și în ce împrejurări istorice a fost ascuns tezaurul de la Pietroasele, considerăm utilă o fugară prezentare a compoziției tezaurului și a încadrării tipologice și cronologice a pieselor ce îl alcătuiesc.

Compoziția tezaurului. Reconstituirea cea mai veridică a compoziției inițiale a tezaurului poate fi făcută astăzi doar pe baza declarațiilor făcute de către cei doi țărani care l-au descoperit, iar obiectele ce îl alcătuiesc pot fi împărțite în două loturi :

a) lotul celor 12 piese achiziționate format din : 1 - o tavă discoidală masivă ; 2 - o pateră decorată în interior cu figuri reliefate ; 3 - o cană înaltă ; 4 - un coșuleț octogonal ; 5 - un coșuleț dodecagonal ; 6 - o fibulă mare ; 7-8 - două fibule mijlocii ; 9 - o fibulă mică ; 10 - un colan cu balama ; 11 - un colan întreg ; 12 - un colan fragmentar cu inscripție runică.

b) lotul obiectelor pierdute : 1 - o tavă discoidală ; 2 - o cană înaltă ; 3-4 - două brățări împodobite cu pietre ; 5 - o fibulă mică împodobită cu pietre ; 6-7 - două colane împodobite cu pietre ; 8 - un colan simplu ; 9 - un colan cu capete subțiate și îngroșat la mijloc ; 10 - un colan cu inscripție⁴.

Privit în ansamblu tezaurul era format deci din două categorii de obiecte : 7 vase de diferite forme (două tăvi, două căni, două co-

șulețe, și o pateră), și 15 obiecte de podoaabă (opt colane, cinci fibule și două brățări), ce cântăreau în total între 30 și 40 kg.

Încadrarea tipologică și cronologică. Studiarea repetată a pieselor ce formează tezaurul ne scutește de o analiză tipologică și cronologică mai aprofundată, mai ales că în ultimul studiu au fost prezentate și cele mai recente opinii ale specialiștilor⁵. În cele ce urmează vom selecta doar acele analogii care ajută la o încadrare cronologică mai limitată, iar pentru înțelegerea acumulării pieselor ce alcătuiesc tezaurul vom face unele observații legate de rolul lor funcțional.

1. Tava discoidală (missorium) prin masivitatea și dimensiunile sale (diametrul 56,5 cm și greutatea de 7,1540 kg), se înscrie printre cele mai reușite exemplare de acest fel. În lumea greco-romană tăvile discoidale din bronz, argint și aur erau folosite la banchete festive, civile sau religioase, iar în perioada creștinismului timpuriu erau donate bisericilor și mănăstirilor făcând parte din zestrea lor patrimonială. Tăvile asemănătoare din lut, unele împodobite cu diverse reprezentări creștine, pe lângă întrebuințarea cotidiană obișnuită, erau folosite și în biserici pentru împărțirea anaforei⁶. Dintre tăvile de argint și aur databile la sfârșitul sec. al IV-lea și începutul sec. al V-lea amintim pe cele de la : Concești, Madrid (Almendralejo), Cartagina, Verona, Perugia, Kerch etc.⁷ Tava discoidală de la Pietroasele prin valoarea ei intrinsecă considerabilă a putut fi făcută numai la comanda unui personaj foarte bogat, care și-a putut permite să imobilizeze peste 7 kg de aur într-o piesă ce era folosită doar la anumite ocazii, de aceea nu ar fi exclus ca inițial ea să fi făcut parte din patrimoniul curții imperiale din Constantinopol, fiind făurită la unul dintre renumitele ateliere ale marelui oraș.

2. Patera, împodobită cu 16 reprezentări de divinități în relief și o figurină centrală așezată pe un tron, este unică în felul ei, deși forma și destinația ei ca vas de cult pentru libații este comună în lumea greco-romană, iar creștinii foloseau vasele similare (simpulum) tot cu scopuri rituale⁸. Reprezentările de pe pateră au fost asociate, fie cu divinitățile din panteonul germanic Walhalla, fie cu o procesiune costumată a unui thiasos issiac în jurul Zeitei Mame (Dea Mater), iar mai recent cu cultul lui Sabazios și Cybele⁹. Analiza stilistică și tehnică a patrei de la Pietroasele a determinat-o pe Margareta v. Heland să ajungă la concluzia că vasul respectiv a fost făcut într-un atelier din Antiohia și apoi donat de Iulian Apostatul templului Cybelei reorganizat de el în 362¹⁰. Împărțim ipoteza savantei suedeze deoarece, prin valoarea deosebit de mare artistică și intrinsecă (2,0513 kg) pe care o avea patera, numai un împărat ca Iulian putea comanda și face un astfel de cadou unui templu păgân la acea dată, fiind cunoscute eforturile lui de a reînvia și oficializa pe toate căile (inclusiv persecuții și execuții în masă a creștinilor) sincretismul religios și filozofic al păgânismului,

mai ales în perioada cînt a stat la Ancyra și Antiohia¹¹. Odată cu restaurarea unor temple păgîne, el le-a înzestrat cu donații substanțiale, dintre care patera și eventual cele două coșulețe de la Pietroasele ne-au rămas mărturie.

3-4. Coșulețul octogonal (2,490 kg) și coșulețul dedacagonal (1,5184 kg) erau folosite în lumea greco-romană de asemenea la banchetele festive mai ales pentru distribuirea pînii (canistrum)¹². Prin forma și tehnica în care au fost executate ele constituie unicate pentru care nu cunoaștem analogii apropiate. Numărul mare de pietre prețioase și semiprețioase ce le împodobesc face ca valoarea lor artistică și intrinsecă să se multiplice. O astfel de veselă somptuoasă nu putea să-și permită nici un templu păgîn sau biserică creștină oricît de bogate ar fi fost, de aceea cea mai plauzibilă ipoteză rămîne aceea că ele au fost comandate special pentru curtea imperială de la Constantinopol. Numărul mare de grănate și alte pietre prețioase și semiprețioase provenite în cea mai mare parte din Orientul Mijlociu, la care se adaugă tortițele ce redau gheparzi miniaturali pledează pentru făurirea lor într-un atelier oriental, poate tot din Antiohia. Ghepardul (felix jubata), în afară de Africa, era răspîndit mai ales în Persia (Farsistanul actual), unde era dresat anume pentru vînătoare; de aceea ipoteza lui H. Leclercq că vasul a fost făurit de un artist familiarizat cu ghepardul este foarte plauzibilă¹³.

5. Cana (oenochoe) este un vas frecvent folosit la turnarea vinului în cupe cu ocazia unor banchete festive (înălțimea 36 cm, greutatea 1,7155 kg). Dacă exemplarele din aur sînt foarte rare, unicate, cele din argint sînt mai frecvente, iar exemplarele din lut au o largă răspîndire¹⁴. Ca analogii apropiate, atît pentru formă cît și pentru stilul și tehnica în care au fost ornamentate amintim doar exemplarele din argint de la kerch și Aquincum, amîndouă datate în sec. al IV-lea¹⁵. Cele două căni de aur de la Pietroasele (presupunem că și exemplarul pierdut a avut o formă similară), dimpreună cu tăvile discoidale și cu coșulețele făceau parte din același "serviciu", probabil al curții imperiale, deci nu ar fi exclus ca ele să fi fost făcute în același atelier.

6. Fibula mare, prin forma și bogata ei ornamentare cu pietre prețioase, sugerează ideea că ea a fost făcută la comandă anume pentru a se deosebi de toate celelalte fibule contemporane. Într-adevăr pînă în prezent nu se cunosc analogii, deci ea constituie un unicat. Prin forma capului, ciocului și penajul gîtului pasărea redată în formă de fibulă pare să fie un șoim, iar curbura corpului arată că ea era fixată pe umărul drept, conform modei vremii. Sugestiv pentru această modă este scena de pe tava discoidală a lui Theodosius de la Madrid (Almendralejo), unde atît Theodosius, cît și fiii săi Arcadius și Honorius, asociați la domnie în anul 388, își fixează chlamida imperială pe umărul drept cu o fibulă similară¹⁶. De asemenea, Stilicon și fiul său Eucherius poartă pe umărul drept

fibule asemănătoare, după cum rezultă din reprezentările de pe dipticul lui Stilicon, datat în anul 400, când acesta a fost consul¹⁷.

7-8. Perechea de fibule mijlocii, inițial legate între ele printr-un lanț împletit¹⁸, sînt o combinație între o fibulă cu disc și o fibulă cu capete de ceapă, la care s-au adăugat capul și gîtul lung al unei păsări de pradă, probabil un vultur. Ele erau purtate pereche și se fixau tot pe umăr deasupra claviculelor, pentru a fixa mantaua militară, paludamentum¹⁹, care se purta în mod obișnuit sau festiv pesta platoșă. Astfel de fibule purtau doar împărații sau eventual magister militum de rang consular, ori consuli. Lănțișoarele cu pandantive ce atîrnă de toate fibulele din tezaurul de la Pietroasele se pare că aveau o semnificație aparte și privilegiul de a purta astfel de podoabe din aur împodobite cu pietre prețioase era rezervat doar familiei imperiale și patricienilor, care au fost consuli, deoarece începînd cu sec. al IV-lea la curtea din Constantinopol s-a instaurat o etichetă rigidă și complexă, iar îmbrăcămintea, insignele demnitarilor etc. trebuiau să fie respectate cu rigurozitate, deoarece întreaga ierarhie și protocolul de la curte erau precizate prin decrete și legi imperiale²⁰. Nici pentru această pereche de fibule nu cunoaștem analogii apropiate, dar semnalăm faptul că mînerul sabiei lui Honorius se termină cu un cap de vultur, după cum rezultă din reprezentarea de pe dipticul consular al lui Probus²¹, datat în anul 406.

9. Fibula mică este de asemenea o combinație între o fibulă cu disc și una cu capete în formă de ceapă, dar în locul capului de pasăre are o prelungire împodobită cu pietre prețioase ce acoperă resortul²². Din descrierea țaranilor descoperitori rezultă că și cea de a doua fibulă mică, astăzi pierdută, era foarte probabil identică cu cea păstrată și era firesc să fie așa. Cea mai apropiată analogie o prezintă exemplarul din tezaurul de la Șimleul Silvaniei, și un alt exemplar fragmentar de la Ostrovany-Ostropataka. Menționăm în treacăt că cele două perechi de fibule cu semidisc ornamentate cu pietre prețioase din tezaurul de la Șimleul Silvaniei erau folosite tot pentru a fixa mantaua militară, paludamentum și dimpreună cu medalioanele găsite în același tezaur constituiau insignele de magister militum, pe care diverși împărați le-au acordat comandanților de oști formate din federați ai imperiului²³.

10. Colanul cu balama, împodobit pe întreaga suprafață cu grane și peruzele, este de asemenea un unicat, deoarece nu cunoaștem analogii arheologice, ci numai reprezentări diverse care arată că astfel de coloane erau purtate în sec. IV-V²⁴.

11-12. Colanele simple au numeroase analogii ce pot fi datate cu precădere în sec. al IV-lea. În afară de colierele de aur semnalate și cartate de Keller mai amintim exemplarele de la Brașov și Starcevo, care de asemenea pot fi datate în sec. al IV-lea²⁵. Avînd în vedere aria lor largă de răspîndire, precum și perioada relativ scurtă de folosire, dar mai ales purtarea lor de către ofițerii din

garda imperială, ne asociem opiniei potrivit căreia o parte din aceste, coliere, printre care se numără și exemplarele de la Pietroasele, au fost donate de diverși împărași unor ofițeri din garda personală, ori unor comandanți ai unităților alcătuite din federați ai imperiului pe parcursul sec. al IV-lea, după cum rezultă și din relatările lui Zosimos²⁶.

Deoarece nu știm cum arătau cele două brățări ornamentate cu pietre semiprețioase, astăzi pierdute, presupunem că ele au fost eventual similare cu exemplarele de la Pusztabakod, Untersiebenbrunn, sau "Ungaria"²⁷.

Din fugara prezentare rezultă că piesele ce alcătuiesc tezaurul de la Pietroasele aveau roluri funcționale bine precizate: vasele din aur erau folosite la banchetele festive, civile sau religioase, iar obiectele de podoabă făceau parte dintre bijuteriile purtate cu precădere la curtea imperială a lui Theodosius și Arcadius. Prin valoarea lor intrinsecă și artistică excepțională, ele au putut fi comandate și executate numai în atelier cu o veche tradiție, iar tehnica de lucru, inclusiv tăierea și șlefuirea pietrelor prețioase și semiprețioase, sugerează făurirea lor în renumitele ateliere de la Constantinopol, Antiohia sau alte centre importante ale Imperiului roman târziu. Adunarea la un loc a unei cantități atât de mari de aur arată clar că tezaurul respectiv a putut aparține, inițial fie patrimoniului curții imperiale, fie unei personalități marcante ce a jucat un rol important la curtea imperială, și care avea o avere considerabilă de vreme ce a putut stoca o cantitate impresionantă de aur în obiecte ce aveau o întrebuințare doar festivă și deci ocazională. Mai greu este de explicat cum a ajuns acest important tezaur la nord de Dunăre, de ce și de către cine a fost el ascuns, în imediata apropiere a castrului roman de la Pietroasele.

Pentru a înțelege și explica aceste probleme este necesară o fugară examinare a contextului istoric contemporan în zona respectivă. Mult timp s-a susținut că părăsirea Daciei de către armata și administrația romană la 275 a fost cauzată de migrarea goților și că provincia Dacia a fost cedată acestora²⁸. Analiza atentă a izvoarelor scrise, îmbinată cu rezultatele ultimilor cercetări arheologice, permit însă și o altă interpretare istorică, deoarece o provincie atât de bogată în resurse naturale și atât de importantă din punct de vedere strategic nu putea fi abandonată numai din cauza atacurilor goților. Se știe că numeroși împărași în a doua jumătate a sec. al III-lea și prima jumătate a sec. al IV-lea au purtat titlul de Carpicus Maximus, Dacicus Maximus, Gothicus Maximus, Sarmaticus Maximus²⁹. Luptele cu carpii și goții din Moldova, ori cu dacii liberi și sarmații din Câmpia Tisei au continuat și după părăsirea Daciei. Toate aceste lupte și victorii repetate ale romanilor au dus inevitabil la recucerirea unor întinse teritorii nord-dunărene. Atât descoperirile monetare, cât și alte vestigii arheologice constituie do-

vezi elocvente că întreg Banatul și Cîmpia Română pînă la valul de pămînt numit "Brazda lui Novac", care începe la Drobeta-Turnu Severin și ajunge pînă aproape de castrul de la Turris, azi Pietroasele, au fost stăpînite de romani. Astăzi majoritatea specialiștilor opinează pentru ipoteza că valul de pămînt "Brazda lui Novac", lung de peste 300 km, a fost conatruit pe timpul lui Constantin cel Mare³⁰. Acest energic împărat, după repetatele victorii asupra dacilor, sarmaților și goților, pentru a apăra și supraveghea teritoriul nord-dunărean cucerit instalează o legiune la Marisca-Daphne, iar după ce aceasta a rezistat asediul cetății și a contribuit la înfrîngerea cetății și a contribuit la înfrîngerea și uciderea regelui sarmat Rausimodus în 323 va primi numele de CONSTANTIANA DAPHNE, după cum rezultă din legenda unei metode comemorative, ori din *Notitia Dignitatum*³¹. Constantin a instalat trupe auxiliare și în alte fortificații nord-dunărene, iar la 328 a inaugurat podul de piatră de peste Dunăre, construit între Oescus și Sucidava³². După repetatele victorii asupra goților și încheierea păcii cu ei, făcîndu-i federați ai imperiului, la Dunărea de Jos a urmat o perioadă de liniște ce a durat pînă pe timpul lui Valens. O situație similară s-a petrecut și la Dunărea de Mijloc, unde dacii liberi și sarmații din Cîmpia Tisei au fost înfrînți în repetate rînduri³³. Epopeea acestor lupte este sugestiv și sintetic reprezentată pe scenele de pe arcul de triumf al lui Constantin de la Roma, unde rolul dacilor în desfășurarea acestor evenimente este pregnant subliniat. Aceste scene redau o istorisire încheiată și reală, conform izvoarelor scrise, a repetatelor victorii ale împăratului asupra dacilor, goților și sarmaților. Importanța lor documentară crește prin faptul că ele se înscriseră printre puținele reprezentări figurative din sec. al IV-lea ce se referă la populațiile nord-dunărene³⁴. Este greu de precizat dacă dominația romană s-a exercitat și asupra spațiului intraearpatic, dar aceasta nu ar fi exclus dacă ar fi să dăm crezare împăratului Iulian care îi atribuie lui Constantin următoarea frază rostită într-un discurs:..."prin faptele săvîrșite împotriva uzurpatorilor sînt mai presus decît Traian și fără îndoială egalul lui prin reluarea ținuturilor pe care el le dobîndise mai înainte, dacă nu cumva valorează mai mult să recîștigi un lucru, decît să-l cîștigi..."³⁵.

Cercetările arheologice contribuie în mod substanțial la înțelegerea cadrului istoric general, care începe să primească contururi din ce în ce mai clare. Astfel, cercetarea pe cale arheologică a așezărilor și necropolelor aparținătoare carpilor din Moldova a contribuit mult la elucidarea problemei unde și cum au locuit acestia. De asemenea se conturează tot mai clar aria de răspîndire și diferențierea netă dintre cultura materială a carpilor și cea a goților și a sarmaților, explicînd totodată și alianța lor în lupta comună împotriva romanilor. Astăzi s-a ajuns la concluzia că sînta culturală, reprezentată prin vestigiile de tip Sîntana-Cerniașov ar fi un amestec al elementelor culturale aparținătoare goților, da-

cilor și sarmaților³⁶. La fel în Cîmpia Tisei începe să se clarifice tot mai mult linia de demarcare dintre dacii liberi și sarmațiazigi, precum și interferențele culturale și zonele dintre ei pe parcursul sec. III-IV³⁷. Tot așa pe teritoriul Transilvaniei așezările și necropolele din sec. al IV-lea, aparținătoare populației romanizate sau daco-romane se deosebesc net de așezările și necropolele de tip Sîntana-Cerniașov, ori de cele ale dacilor liberi veniți din Crișana sau Moldova³⁸. Pe măsură ce cercetările se intensifică, devine tot mai evident faptul că inițial goții și dacii liberi, pătrunși aici abia în sec. al IV-lea, nu folosesc aceleași așezări și necropole ca daco-romanii, deci ei nu au fost primiți în obștea sătească a acestora. Populația daco-romană a avut o civilizație și o organizare social-economică superioară dacilor liberi, goților și sarmaților, de aceea ei au exercitat o influență favorabilă asupra acestora, făurind totodată o serie întreagă de produse din metal, ori de altă natură pentru ei. Pe măsură ce conviețuirea cu aceste populații s-a prelungit, influențele și interferențele au devenit reciproce, ajungându-se la o sinteză culturală comună, răspîndită pe un vast teritoriu. Recucerirea de către romani a unor întinse zone din Banat, Oltenia și Muntenia, a dus pe parcursul sec. al IV-lea la o uniformizare a culturii materiale. Descoperirile monetare și celelalte vestigii arheologice arată că între 275 și 375 viața a continuat să se desfășoare normal pe întreg teritoriul Daciei, fără a se constata o întrerupere sau părăsire a așezărilor și necropolelor daco-romane, a circulației monetare ori a activității atelierelor meșteșugărești³⁹.

Abia invazia hunilor din anul 376 este aceea care a declanșat migrația goților (vizigoți, ostrogoți) în diferite direcții, dislocînd astfel grupe importante de populații. Noi considerăm că atît necropolele de tip Sîntana-Cerniașov din Transilvania, cît și unele din Muntenia ar trebui încadrate cronologic mai degrabă între 376 și primele decenii ale sec. al V-lea, cele din Transilvania putînd fi atribuite ostrogoților, iar cele din Muntenia vizigoților. În sprijinul acestei ipoteze relatările izvoarelor scrise, dar și datarea celor mai caracteristice piese din inventarul mormintelor. Dealtfel, o dislocare în masă a goților înainte de 376 nu este atestată documentar, deoarece repetaute expediții în Imperiul roman au fost făcute numai de către luptători. Abia între 376 și 386 izvoarele scrise îi amintesc pe goți la Dunărea de Jos cu familiile lor, iar majoritatea așezărilor și necropolelor situate între bazinul superior al Nistrului și cel mijlociu al Niprului încetează de a mai fi folosite la acea dată⁴⁰.

Inițial, hunii se așază în nordul Moldovei, la nord de valul de pămînt care recent este considerat că a fost construit de Athanaric, și nu de-a lungul litoralului nordic al Mării Negre cum se susține, deoarece în zona respectivă lipsesc deocamdată descoperirile arheologice⁴¹. Mormîntul princiar hunic de la Concești ar indica centrul principal al hunilor din acea zonă, la care se adaugă și alte des-

coperiri⁴². De aici au pornit primele expediții hunice spre Imperiul roman, precum și expedițiile din Muntenia și Oltenia, care au dus la incendierea succesivă a Sucidavei. Tot în acest interval de timp, adică între 376 și 427 pot fi datate și alte descoperiri hunice din Moldova și Muntenia: diademele de aur de la Buhăieni, Bălteni, Dulceanca, Gherăseni, ori cazanale hunice de bronz de la Desa, Hotărani, Boșneagu și Suldava, precum și mormintele izolate cu cranii deformate artificial⁴³.

Între 376 și 381 hunii reușesc să supună populațiile nord-pon-tice: alani, sciri, sadagari, greutungii (ostrogoți), carpodaci etc., care vor deveni aliați de nădejde. Astfel, la 381 hunii, scirii și carpodacii atacă Imperiul roman, dar au fost respinși de Theodosius⁴⁴. În 386, probabil la îndemnul hunilor, Odotheus, căpetenia greutungilor, "... dimpreună cu neamurile ce locuiau lângă Istru", atacă din nou Imperiul, dar sînt înfrinți de Promotus, care însă la 391 va fi ucis la rîndul său de către barbari⁴⁵. Recunoașterea oficială a stăpînirii hunilor asupra teritoriului nord-dunărean o va face abia Arcadius în anul 401 prin tratatul încheiat cu Uldes (Uldin) căpetenia hunilor, după ce acesta îl omoară pe generalul roman de origine gotică Gainas, care s-a refugiat cu armata sa la nord de Dunăre, probabil în zona castrului de la Pietroasele⁴⁶.

Deoarece acest episod ar putea explica ascunderea tezaurului de la Pietroasele, precum și unele descoperiri arheologice din zonă (Chiojd, Bălteni, Gherăseni, Cîlnău, Pîrscov, Crasna) ne oprim asupra lui⁴⁷.

Din păcate epopeea în patru cărți intitulată Gainas () scrisă de Eusebios, un contemporan al lui Gainas, s-a pierdut, astfel că o serie întreagă de amănunte ale biografiei sale aventuroase au rămas necunoscute. Totuși, alte izvoare scrise contemporane relatează informații prețioase și interesante despre viața acestui personaj, semnalat prima dată la 394, cînd conducea un contingent de trupe format din federați goți, ce făceau parte din armata lui Theodosius I (347-395), contribuind la înfrîngerea împăratului uzurpator Eugenius (392-394) în bătălia de pe râul Frigidus în apropiere de Aquilea. Dar Gainas va avea un rol important la curtea imperială abia sub domnia lui Arcadius (395-408), cînd va deține funcții importante, atît civile, cît și militare. Astfel între 395 și 399 el a fost comes rei militaris și magister utriusque militiae⁴⁸. Ca om de încredere al lui Flavius Stilicon, el participă la diverse acțiuni militare. În 399 Gainas și Tribigildus conduc răscoala goților, iar după moartea compatriotului său, în anul 400 Gainas va obține înalta funcție de general al imperiului cu titlul de patricius (magister militum praesentalis); se pare că în același an a fost și consul, după cum ar rezulta dintr-o cuvîntare a lui Ioan Hrisostomus, care a reușit să-l convingă pe Gainas și pe goții conduși de el să renunțe la construirea unei biserici de rit arian în interiorul incintei fortificate a Constantinopolului, oferindu-le o altă

biserică situată în afara oraşului, în care a permis ca predica să fie ținută în limba gotică, dar de către preoți ortodocși⁴⁹. Locuitorii Constantinopolului - speriați de faptul că soldații romani erau dispersați în diferite garnizoane, dar mai ales de zvonurile ce circulau, referitor la faptul că goții ar intenționa să jefuiască orașul și să incendieze palatul imperial - s-au unit cu toții împotriva goților. Teamă și teroarea au crescut, iar reacția mulțimii a fost declanșată de apariția în noaptea de 11 spre 12 iulie din anul 400 a unei mari comete, astfel că mulți dintre cei 7000 de goți ce se aflau în oraș, ori împreună cu Gainas, care s-a retras cu familia sa la o biserică situată la 7 mile depărtare, au fost uciși de către soldații romani și populația dezlănțuită. Gainas cu familia sa, dimpreună cu un număr neprecizat de goți, s-a retras în Tracia, iar de acolo, după ce a omorât soldații romani din armata sa, în care nu mai avea încredere, a trecut Dunărea în speranța că va găsi aici ajutoare din partea populației nord-dunărene de rit arian⁵⁰. Aici, însă, conducătorul hunilor Uldes nu tolera să aibă un rival, de aceea s-a luptat în repetate rânduri cu Gainas, iar la 23 decembrie 400 a reușit să-l omoare și capul lui Gainas l-a trimis la Constantinopol, unde a ajuns în ziua de 3 ianuarie 401. Locuitorii Constantinopolului au purtat capul lui Gainas înfipt într-o sulică pe străzile marelui oraș, iar împăratul Arcadius, după ce a oferit daruri bogate ca răsplată, a încheiat un tratat cu hunii, recunoscându-le dominația la nord de Dunăre, dar făcându-i probabil pe huni federați ai imperiului⁵¹. Uldes a respectat acest tratat până la moartea lui Arcadius în anul 408. Se pare că Anthemus, în calitate de praefectus praetoris și tutore al lui Theodosius II (408-450), care la acea dată avea doar 6 ani, nu a mai voit să respecte tratatul cu hunii, de aceea Uldes, după ce incendiază Sucidava, trece Dunărea și astfel hunii efectuează prima incursiune de jaf în Imperiu⁵².

Cercetările arheologice efectuate în ultimii ani la castrul de la Pietroasele⁵³ au dovedit că acesta a fost folosit pe tot parcursul sec. al IV-lea ca un punct important strategic și militar, de aceea pare foarte plauzibil că Gainas cu armata sa să se fi retras în acest castru, explicându-se astfel cum a rezistat la repetatele atacuri ale lui Uldes. Deoarece Gainas a fost general al imperiului și consul, îndeplinește toate condițiile pentru a fi considerat proprietarul tezaurului de la Pietroasele, explicând totodată și cum a ajuns acesta aici, de aceea pare firească și logică ipoteza că dându-și seama că nu va mai putea rezista atacurilor repetate ale lui Uldes să-l fi ascuns la circa 1 km de castru, cu puțin înainte de a fi omorât, deci în decembrie 400. Unele piese din tezaur puteau eventual să provină din zestrea împărătesei Aelia Eudoxia⁵⁴, care era prietenă cu soția lui Gainas, dar după moartea acestuia a devenit potrivnică goților și din motive religioase.

Mormintele izolate din zonă, Chiojd, Bălteni etc., precum și tezaurele din bare de aur de la Crasna și Feldioara, în greutate de

peste 10 km, fiind contemporane cu tezaurele de la Pietroasele, pot fi legate de asemenea de acest episod, deoarece era firesc ca acei uciși în timpul luptelor, atât goți, cât și huni sau alani, să fi fost îngropați în imediata apropiere a locului unde au murit, iar alții, în fuga lor, să fi ascuns tezaurele de la Crasna și Feldi-oara⁵⁵.

Coiful, scutul și scăunelul (toate din argint) ori alte piese personale ale lui Gainas au fost luate ca pradă de Uldes, de aceea ipoteza că mormântul princiar de la Concești a aparținut lui Uldes pare foarte plauzibilă⁵⁶, iar celelalte piese: amfora, căldărușa și tava din argint, fibulele și alte piese din aur, ce alcătuiesc inventarul mormântului, le-a putut primi Uldes ca răsplată de la Arcadius.

Ați analogiile arheologice amintite, cât și contextul istoric prezentat ni se par cele mai adecvate pentru a înțelege și explica cui a aparținut, de ce și când a fost ascuns renumitul tezaur de la Pietroasele, precum și prezența celorlalte descoperiri contemporane din zonă. Ne-am oprit asupra acestei ipoteze, deoarece episodul legat de prezența lui Gainas la nord de Dunăre ar putea explica și inscripția în rune de pe unul din coliere, mai ales că singurul cuvânt ce poate fi sigur decifrat HAILAG, care înseamnă sfânt, se pare că a fost folosit abia după creștinarea goților (deci, inscripția nu a fost făcută de Athanaric, care era păgân și a persecutat pe creștini).

Ceea ce se desprinde în final din reexaminarea tezaurului de la Pietroasele și a contextului istoric contemporan este că până în sec. al V-lea un întins spațiu nord-dunărean a fost sub stăpânirea romană și astfel procesul complex al reomanizării (cultural, lingvistic etc.) a continuat să se desfășoare normal, cu tot impactul populațiilor migratoare (goți, huni etc.). O revenire a stăpânirii romane la Dunăre, mai ales pe timpul lui Iustinian, este confirmată atât de izvoarele scrise, cât și de vestigiile arheologice, iar după desprinderea provinciilor ce formau romacitatea orientală de Imperiul bizantin în sec. al VII-lea⁵⁷, acest proces a continuat până la încheierea formării limbii și poporului român.

NOTE

- 1 A. Odobescu, Le tresor de Pétrossa, Paris, 1900, p.1 sq.; idem, Tezaurul de la Pietroasa, în Opere, IV, București, 1974, p.83 sq. și 889 sq.; Ecaterina Dunăreanu-Vulpe, Tezaurul de la Pietroasa, București, 1967, p. 7 sq.; Corneliu Ștefan, Aventurile tezaurului "Cloșca cu puii de aur", București, 1979, p.5 sq.
- 2 A. Odobescu, Opere, IV, p. 723 sq. (în continuare vom cita numai ultima ediție); E. Dunăreanu-Vulpe, op.cit., p.49 sq.; R. Harhoiu, Tezaurul de la Pietroasa în lumina noilor cercetări, în Odobescu, Opere, IV, p. 1011 sq.

- 3 K.Horedt, în AMN (= Acta Musei Napocensis), VI, 1969, p. 549 sq; idem, Germania, 50, 1972, p. 217 sq; ; idem, în Propyläen Kunstgeschichte. Die Kunst der Völkerwanderungszeit, Berlin, 1979, p.133 sq.
- 4 E.Dunăreanu-Vulpe, op.cit., p.11.
- 5 R.Harhoiu, op.cit., p. 1014 sq. ; idem, Tezaurul de la Pietroasa și descoperirile similare de pe teritoriul României, Cluj, 1980, p.4 sq. (teză de doctorat).
- 6 H.Leclercq, în DACL, XI/7, 1, col. 1175, s.v. plat. Pentru folosirea tavei discoidale din aur și argint la hanchetele festive, civile sau religioase este sugestivă miniatura contemporană de pe un manuscris aflat în Biblioteca Vaticanului (cf. Daremberg-Saglio, Dictionnaire, I, 2, p.1279, fig. 1704), unde sînt reprezentați și doi unde sînt reprezentați și doi sclavi care au în mînă căni pentru turnat vin similare celor de la Pietroasele, iar pe o masă tăvi discoidale. Pentru rolul funcțional al acestor vase și alte analogii cf. Daremberg-Saglio, op.cit., III, 2, p.1941 s.v. missorium ; H. Leclercq, op.cit., IV, 1, col. 1174 sq. s.v. disque ; ibidem, XI, 2, col. 1497 sq. s.v. missoria.
- 7 A.Odobescu, op.cit., p. 145 sq., fig. 58, p. 486 sq.(Concești), fig. 72 (Almendralejo), fig. 69 (Perugia) ; H.Leclercq, op.cit., IV, 1, col. 1177, sq., fig. 3776 (Madrid), fig. 3778 (Kerch), fig. 3785 (Verona), fig. 3786 (Perugia) ; ibidem, II, 1, col. 607 (Cartagina).
- 8 H.Leclercq, op.cit., II, 1, p.602 sq. ; s.v. bassins ; E. Pottier, în Daremberg-Saglio, op.cit., IV, 1, p.341, s.v. patera ; ibidem, IV, 2, p. 1345, s.v. simpulum.
- 9 A.Odobescu, op.cit., p. 627 sq. și 643 sq. ; R. Harhoiu, op. cit., p.1016.
- 10 M.v.Helland, The golden bowl from Pietroasa, în "Acta Univ. Stockholm", 24, 1973, p. 99 sq. Tot pentru un atelier din Asia Mică pledează și granatele roșii, ori alte pietre prețioase și semiprețioase ce împodobesc unele piese din tezaur, deoarece atât proveniența lor din acea zonă, cât și tăierea ori șlefuirea pot fi legate de acest teritoriu, cf. B. Arrhenius, Granatschmuck und Gemmen aus nordlichen Funde des frühen Mittelalters, Stockholm, 1971, p.6 sq. ; idem, în UISPP XIe Congrès, Colloque, XXX, Nice, 1976, p. 7 sq.
- 11 H.Leclercq, op.cit., VIII, 1, col. 362 sq. și 375 sq.
- 12 Ibidem, II, 1, col. 1844 sq. s.v. canistrum. Pentru folosirea acestor vase la distribuirea pîinii cf. H.Leclercq, op.cit., V, 1, col. 685 sq., s.v. eucharistia.
- 13 H.Leclercq, op.cit., VI, 2, col. 1873 sq., s.v. guépard.
- 14 Forma cănilor de aur și argint a fost imitată în sticlă mai ales în lut, cf. B.V.Mohamedov, în "Arheologie", Kiev, 12, 1973, p. 80 sq. ; R.Harhoiu, op.cit., p.1015.
- 15 A.Odobescu, op.cit., p. 601 sq. (cu analogiile prezentate) ; V.V. Kropotkin, "Arheologia SSSR", Moscova, 1970, p. 205, fig. 53

- (Kerch); R. Noll, Kunsthistorisches Museum Wien, Katalog der Antikensammlung, I, Wien, 1974, p.20 sq., fig. 18 (Aquincum); R. Harhoiu, op.cit., p.1014; J. Hampel, Altertümer des frühen Mittelalters in Ungarn, II, p.44, III, pl. 37. Pentru folosirea acestor cani dimpreună cu tăvile discoidale cf. Daremberg-Saglio, op.cit., I, 2, p. 1279, fig. 1704, III, 2, p. 907, IV, 1, p. 159 sq. și p. 434 și reprezentările din Notitia Dignitatum, cf. Odobescu, op.cit., p. 621, fig. 27.
- 16 A.Odobescu, op.cit., p. 663 sq., fig. 72; H. Leclercq, op.cit., IV, 1, col. 1177, fig. 3776; O.M. Dalton, Byzantine Art and Archaeology, New-York, 1961, p. 569 fig. 356.
- 17 H. Leclercq, op.cit., IV, 1, col. 1099, fig. 3759; pentru o bună reprezentare a fibulei ce se termină cu capete de ceapă cf. Daremberg-Saglio, op.cit., I, 2, p. 1256 sq., fig. 1660.
- 18 A.Odobescu, op.cit., p. 675 sq.
- 19 Daremberg-Saglio, op.cit., IV, 1, p. 295, s.v. peludamentum. Fixarea mantalei militare de către generalii romani (magister militum), ori regii sau princii ce au purtat același titlu în calitate de federați ai imperiului, este confirmată atât prin reprezentări figurative contemporane (dipticul lui Stilicon), cât și prin descoperiri arheologice, cf. H. Leclercq, op.cit., III, 2, col. 2650, fig. 3245 (fibula lui Constantin cel Mare din Muzeul Turin); Daremberg-Saglio, op.cit., II, 2, p. 1109, fig. 3015 (fibula lui Childeric); J. Hampel, Altertümer des frühen Mittelalters in Ungarn, II, p. 39 sq., 41, III, pl. 35 (fibula din mormântul princiar I de la Apahida); J. Heurgon, Le trésor de Ténés, Paris, 1958, p.23 sq. 27 sq.; R. Noll, op.cit., p.62 și 69, pl. 40-41 (fibulele din tezaurul de la Petriș și Starcevo).
- 20 Fibule de care atârneau lanțisoare cu pietre prețioase la capete purtau împărații Valens, Gratian (cf. J. Hampel, op.cit., II, p. 23, III, pl. 18; A. Odobescu, op.cit., p. 243 fig. 74; R. Noll, op.cit., p.73 sq., fig. 46-47), Theodosius, Arcadius, Honorius (cf. A. Odobescu, op.cit., fig. 72), Iustinian (cf. H. Leclercq, op.cit., II, 1, col. 1844 fig. 2014), ori zeita Romei (cf. R. Noll, op.cit., p.19, fig. 8). Pentru protocolul de la curtea imperială cf. Daremberg-Saglio, op.cit., I, 2, p. 1372 sq., s.v. comes; III, 2, p. 1526 sq., s.v. magister; O. Seeck, în RE, IV, 1 col. 622 și 663 sq. s.v. comites; Kübler, în RE, XIV, 1, col. 400 sq., s.v. magistratus. Notitia Dignitatum, ediția O. Seeck, Berlin, 1876.
- 21 H. Leclercq, op.cit., IV, 1, col. 1105.
- 22 A. Odobescu, op.cit., p.681 sq. Pentru analogii cf. J. Hampel op.cit., II, p. 35 sq., III, pl. 26-27; N. Fettich, Der zweite Schatz von Szilágysomlyó, în Arch. Hung., VIII, Budapest, 1932, p.21 sq., pl. IX, 1, și X, 1, (Șimleul Silvaniei); R. Noll, op.cit., p. 66 sq., fig.44 (Ostrovany-Orsztopataka). Pentru reprezentări de fibule asemănătoare și contemporane sugestive sînt fibule asemănătoare și contemporane sugestive sînt fibulele de pe bustul împăratului

- Valentinian II, descoperit probabil la Pécs, cf. A. Heckler, AE, 1913, p. 210 sq. (il.) care îl atribuie însă lui Constans (333-336) ; N. Fettich, op.cit., p. 59, sq. ; R. Delbrueck, Spätantike Kaiserporträts, Berlin, 1933, p. 198 sq., îl atribuie însă lui Valentinian II și îl datează în jurul anului 388, cf. și R. Harhoiu, op. cit., p. 1021) ; fibula de pe umărul zeiței Roma reprezentată pe dipticul din Florența (cf. R. Noll, op.cit., p. 19 fig. 8), fibulele consulilor de pe dipticul din Halberstadt (cf. H. Leclercq, op. cit., IV, 1, col. 1129 fig. 3765 ; A. Odobescu, op.cit., p. 317 sq., fig. 121). Cele mai apropiate ca formă sînt însă fibulele lui Theodosius, Arcadius și Honorius de pe discul de la Madrid (cf. H. Leclercq, op. cit., IV, 1, col. 1177, fig. 3776). Pentru privilegiul imperial de a purta astfel de fibule cf. J. Heurgon, op.cit., p. 23 sq. Forma cu totul aparte, la care se adaugă valoarea intrinsecă și artistică a fibulelor din tezaurul de la Pietroasele, corelate cu privilegiul imperial care prevede purtarea unor astfel de fibule numai de către înalte personaje, pledează în mod hotărît în favoarea ipotezei că și aceste fibule au fost făurite și purtate pentru un înalt personaj de la curtea imperială din Constantinopol.
- 23 Cele 9 perechi de fibule cu semidisc, la care se adaugă fibulele discoidale și fibula cu onix din tezaurul nr. 2 de la Simleul Silvaniei, dimpreună cu medalioanele din tezaurul nr. 1, descoperit în aceeași grădină, fac parte foarte probabil dintr-un singur tezaur, nu numai pentru că unele dintre piese au fost făurite în același atelier (cf. N. Fettich, op.cit., p. 50 sq. și R. Harhoiu, Tezaurul nr. 1 de la Simleul Silvaniei mss., ci mai ales pentru că în mod firesc medalioanele cu fibulele perechi pot fi asociate, ele reprezentînd insigne de magister militum, acordate de diverși împărați romani tîrzii regilor goți în calitate de federați ai imperiului, conform tratatelor încheiate între ei în anii 285, 332, 369, 376, înainte de colonizarea goților în diverse provincii sud-dunărene, cînd contingentele de goți vor face parte efectivă din armata romană. În calitate de federați ai imperiului ei primeau subsidii anuale, iar comandanții trupelor, respectiv regii goților, primeau daruri speciale (donativa), printre care și insignele de magister militum. Pentru diversele insigne ale demnitarilor de la curtea imperială sugestive sînt miniaturile din Notitia Dignitatum, deși copiile din epoca feudală sînt în bună parte diferite de cele originale din sec. IV-V (cf. A. Odobescu, op. cit., p. 245 sq., fig. 76 și p. 621, fig. 27).
- 24 A. Odobescu, op.cit., p. 657 sq. fig. 73 și 77. Zeița Constantinopolului reprezentată pe dipticul din Florența poartă de asemenea la gît un colier lat împodobit cu pietre prețioase (cf. R. Noll, op.cit., p. 19, fig. 9), iar ofițerii din garda imperială a lui Theodosius (cf. dipticul de la Madrid citat mai sus) și scutierul de pe discul descoperit la Kerch (cf. H. Leclercq, op. cit., IV, 1, col. 1182, fig. 3778), poartă de asemenea coliere din aur ;

- dar simple sau ornamentate la mijloc cu o piatră prețioasă similară cu exemplarul de la Cejkov (cf. R.Noll, op.cit., p.64 sq., fig. 43). Pentru conferirea torquesurilor ca semne de distincție cf. Daremberg-Saglio, op.cit., II, 1, p. 362 sq., s.v. donna militaria, p. 385 sq., s.v. donativum, V, p. 375 sq., s.v. torques.
- 25 K.Keller, în "Germania", 45, 1967, p.115 sq., R.Noll, op.cit., p. 69 sq., fig. 41 (Starcevo); D.Popescu, în Materiale, II, 1956, p. 224 fig. 121, 12, care nu a fost găsit împreună cu inelele de buclă, ci cu alte piese de aur tot la Brașov, cf. M.Roska, Rep., p. 49, nr.201; S.Egger, Catalogue, p.248, pl.XXV; R. Harhoiu, op.cit., p. 1035.
- 26 Zosimos, IV, 40, în FHDR, II, 1970, p.117. Nu numai Theodosius a acordat în 386 coliere din aur ofițerilor merituosi, deoarece obiceiul s-a păstrat și pe timpul lui Justinian, Belizarius și alți generali purtau la gât de asemenea astfel de coliere din aur (cf. mozaicul de la San Vitale din Ravenna). Pentru colierul cu inscripție runică cf. A.Odobescu, op.cit., p. 439 sq., și 853 sq.; R. Harhoiu, op.cit., p. 1017 sq. cu bibliografia mai recentă. Menționăm că singurul cuvânt sigur descifrabil HAILAG, care înseamnă sfințit, ar sugera că textul a fost scris de către un got creștin. Probabil că inscripția de pe celălalt colan, astăzi pierdută, ar fi fost probabil mai edificatoare pentru elucidarea problemei cui a aparținut colierul și eventual tezaurul de la Pietroasele.
- 27 J.Hampel, op.cit., II, p.2 sq., și p.48 sq., III, pl. 2-3 și pl. 42 (Pusztakód și "Ungaria"); R.Noll, op.cit., p.76 sq., fig. 52 (Untersiebenbrunn).
- 28 C.Daicoviciu, în AISC, III, 1936-1940, p.246 sq., idem, La Transylvanie dans l'antiquité, București, 1945, p.185 sq.; idem în Stud. clas., 1965, p.249 sq.; M.Macrea, în Istoria României, I, 1960, p.459 sq. cu bibliografia de la p.475 sq.; V.Iliescu, în RRI, XV, 1970, p. 597 sq.; idem, în SCIV, 22, 1971, p. 425 sq.; K.Horedt, în SCIV, 18, 1967, p.575 sq.; idem SCIVA, 25, 1974, p.555 sq. Pentru alte lucrări referitoare la goti cf. J.Banner, J. Jakabffy, A közép-dunamédségek régészeti bibliográfiája, Budapest, I, 1954, p. 418 sq.; II, 1961, p.192 sq.; III, 1968, p.177 sq.; Bibliografia istorică a României, București, I, 1970, p.99 sq.; IV, 1975, p. 151 sq.; R.Hachmann, Die Goten und Skandinavier, Berlin, 1970, p. 517 sq.
- 29 E.Stein, în RE, III, col. 1610, s.v. Carpicus; idem, în RE, IV, 2, col. 1976 sq., s.v. Dacicus; idem în RE, VII, 2, col. 1683 sq., s.v. Gothicus; idem, în RE, III, a, 1-2, col. 15 sq., s.v. Sarmaticus; L.Schmidt, Die Ostgermanen, München, 1934, p.216 sq., 220 sq.; G.Bleher, Cultura carpică, București, 1973, p. 179 sq.
- 30 D.Tudor, Ostenia română, ed. a III-a, București, 1968, p. 251 sq. și 363 sq. (ediția a IV-a, 1978, p.244 și 422); idem, Padurile române la Dunărea de Jos, București, 1971, p. 186; R.Vulpe, în "Dacia", NS, V, 1961, p. 391 sq.; idem, în Actes du IXe Con-

grès, București-Köln, 1974, p.272 sq.; B.Mitrea-C.Preda, Necropole din secolul al IV-lea în Muntenia, București, 1966, p.157 sq.; G.Diaconu, în SCIVA, 1977, p.453 sq.; I.Bogdan-Cătănciu, în Limes, XI, Budapesta, 1977, p.339 sq.; M.Rusu, în AIIAC, XXI, 1978, p.123, unde identifică localitatea Turrus cu castrul roman de la Pietroasele.

V.Pîrvan, Getica, București, 1926, p.101 sq. și 128 sq.; R.Horredt, în SCIV, 1965, p.728 sq.; idem, în SCIV, 1967, p.587 sq.; idem, KHKM, 1968, p.50; idem, în Actes de IX, Congres, 1974, p.212 sq., consideră că "Brazda lui Novac" a fost construită în sec. I e.n. În conjunctura istorică de atunci este greu de crezut că romanii ar fi putut construi un vallum lung de peste 300 km, cf. C.Daicoviciu, în Istoria României, I, 1960, p.289 sq.; F.Preda, Geto-dacii în izvoarele antice, București, 1978, p.230 sq. Tot atât de greu de realizat la acea dată era și construirea valurilor din Câmpia Tisei, care după părerea noastră au fost înălțate de către avari, cf. Bibl. Hist. Rom., XVI, 1975, p.148 sq.

- 31 Majoritatea specialiștilor localizează cetatea Daphne în împrejurimile Olteniței, deci în fața orașului Transmarisca (Tutrakan-Turtucaia), dar P. Diaconu, în "Pontica", IV, 1971, p.311 sq. o localizează pe malul drept al Dunării la Sucidava-Izvoarele. Din Notitia Dignitatum, p. 25, Orosius, VIII, 44-46 și p. 90, Orosius, XL, 17, rezultă însă clar că cele două castru (Sucidava și Daphne) au funcționat în același timp, iar trupele ce staționau în ele erau diferite, deci cele două localități nu puteau fi identice. De asemenea, din relatarea lui Ammianus Marcellinus, XXVII, 5, 2, nu rezultă că Daphne era pe malul drept al Dunării, iar Procopius, De aedificiis, IV, 7, 7, explică de ce Constantin cel Mare a construit această fortificație. Izvoarele scrise semnalează și alte capete de pod fortificate la nord de Dunăre în dreptul celor mai buho vaduri, reflectând strategia romanilor în sec. IV-VI: Constantia-Margum, Lederata-Transfederata, Alba-Transalpa, Dierna-Transdierna, Drobeta-Transdrobeta, Sucidava(Celei)-Oescus etc., pentru alte localități cf. C.Daicoviciu, în Istoria României, I, 1960, p.795. Schimbarea oficială a numelui traco-dacic Marisca în Daphne ("victorioasa") s-a petrecut foarte probabil abia după victoria împotriva lui Rausimodus (cf. Zosimos, II, 22; Excerpta Valesiana, V, 21). Până la efectuarea unor cercetări arheologice, care ar putea confirma ipoteza noastră, localizăm cetatea Marisca-Daphne la Grădiștea, azi Cetatea Veche, comuna Spanțov, deoarece vestigiile arheologice din diverse perioade, inclusiv traco-dacică și prefeudală sînt bogate aici, iar locul corespunde amplasării unui vastru de legiune și unei așezări înfloritoare ce a dăinuit mai multe secole.

- 32 D.Tudor, Porțile, p. 161 sq.; Notitia Dignitatum, p.96, Orosius, XLII, 16, 23, 24, 28, 29, 30, p. 97, 37, 39. Deci la nordul Dunării erau trei legiuni: Constantiana la Daphne, a XIII-a Gemina la Dierna și a V-a Macedonica la Sucidava-Celei, la care se adaugă și

- alte trupe auxiliare care au apărat teritoriul nord-dunărean stăpânit de romani până în sec. al V-lea.
- 33 Eutropius, X, 7, 1 ; Excerpta Valesiana, VI, 31-35 ; Zosimos, II, 21 ; Orosius, VII, 28-29 ; Benjamin, în RE, IV, 1, col. 1013 sq. ; L. Schmidt, op.cit., p. 227 sq. ; E. Chirilă, în SCIV, II, 2, 1951, p. 183 sq. ; I.I. Russu, în AMN, II, 1965, p. 301 sq. ; idem, Elemente traco-getice în Imperiul roman și Byzantium, București, 1976, p. 47 sq., 51 sq. ; D. Tudor, Podurile, p. 190 ; C. Preda, în SCIVA, 26 1975, p. 449 sq. ; R. Harhoiu, op.cit., p. 1030. Constantin se pare că nu avea suficientă încredere în goți, de aceea îi găsim pe nepotul său Flavius Dalmatius în anul 335 păzind malul gotic (ripam Gothicam Dalmatius tuebatur, cf. Excerpta Valesiana, VI, 35). Unde era situat acest mal gotic la Dunărea de Jos, este greu de precizat. Se pare însă că el se afla mai ales spre zona Deltei, între Măcin și Tulcea, sau poate era echivalent cu ripa Danuvii, din secolele anterioare cf. Al. Suceveanu, în SCIVA, 30, 1979, p. 52 sq.
- 34 Daremberg-Saglio, op.cit., I, p. 393 sq., s.v. Arcus ; Hülsel, în RE, VI, 1, col. 961, s.v. Constantini Arcus. Pornind de la unele considerente de ordin artistic unii specialiști consideră că un fragment de friză, medalioanele, ori statuiele de daci captivi ar fi fost spollate de Constantin din forul lui Traian, în special din "Porticus porfiredica", și fixate pe arcul de triumf. Este greu de crezut că la acea dată Constantin și-ar fi putut permite să celebreze triumful săvârșind o astfel de faptă, deoarece Traian se bucura încă de un mare prestigiu, iar cetățenii Romei l-ar fi criticat aspru. Dimpotrivă, Constantin s-a străduit să câștige bunăvoința Romei, depunând o vastă activitate edilitară, construind o bazilică, un portic, băi, un alt arc de triumf etc. Nu ar fi exclus ca unele piese (care eventual s-ar data din vremea lui Traian) să fi fost încadrate mult mai târziu, cu ocazia repetatelor restaurări ale monumentului. Pentru noi sînt suficiente însă scenele considerate ca autentice din vremea lui Constantin, de aceea credem că nu ar fi exclus ca și alte reprezentări de daci să fie contemporane, cf. N. Sabău, în "Apulum", XIV, 1976, p. 483 sq.
- 35 Iulian, Caesares, 24, cf. FHDR, II, p. 31, și Eusebius, Vita Const., I, 8.
- 36 I. Nestor, în Istoria României, I, 1960, p. 682 sq. ; G. Diaconu, Tîrgușor. Necropola din secolele III-IV e.n., București, 1965, p. 112 sq. ; idem, în "Dacia", NS, XIV, 1970, p. 243 sq. ; idem, în SCIVA, 1977, p. 431 sq. ; idem, SCIVA, 1978, p. 517 sq. ; B. Mitrea - C. Preda, op.cit., p. 148 și 152 sq. ; I. Ioniță, în Arh. Mold., IV, 1966, p. 189 sq. ; idem, în Bibl. Hist. Rom., XVI, 1975, p. 77 sq. ; K. Horedt, SCIV, 1967, p. 575, sq. ; G. Bichir, p. 173 sq. ; C. Bloșiu, în Arh. Mold., VIII, 1975, p. 203 sq.
- 37 M. Párducz, în MEMF, I, 1956, p. 18 sq. ; N. Vlăssă, în SCIV, 1965, p. 501 sq. ; S. Dumitrașcu-T. Bader, Așezarea dacilor liberi de

- la Medieșul Aurit, Satu-Mare, 1976, p.49, sq.; E.Dörner, Urme ale culturii materiale dacice pe teritoriul arădan, Arad, 1968, p.,22; idem, în "Apulum", IX, 1971, p.681 sq.; G.Bichir, în Actes du VIIIe Congres, Beograd, 1971, p. 275 sq.; idem, în Bibl.Hist. Rom, XVI, 1975, p.55 sq.; I.Szabó, în BMMK, V, 1979, p. 61 sq.
- 38 D.Protase, Problema continuității în Dacia, București, 1966, p.104 sq.; Z.Székely, în "Aluta", I, 1969, p. 7 sq.; M.Marcu, în "Cumidava", IV, 1970, p. 639 sq.; V, 1971, p. 45 sq.; idem, în Materiale, X, 1973, p.244 sq.; F. Costea, în "Cumidava", V, 1971, p. 32 sq.; I. Mitrofan, în AMN, IX, 1972, p.141 sq.; A. Zrinyi, în "Marisia", VI, 1976, p. 125 sq.; G. și St. Ferenczi, în AMN, XIII, 1976, p.239 sq.; I.Nica-Cîmpeanu, în "Dacia", NS, XXI, 1977, p. 395; K.Horedt, în "Sargetia", XIV, 1979, p. 203 sq.; idem, în "Marisia", IX, 1979, p. 48; N. Gudea, în Gornea, Reșița, 1977, p. 38 sq.; N.Vlassa, în SCIC, III, 1979, p. 229 sq.
- 39 Circulația monetară în sec. al IV-lea se intensifică, iar unele tezaure din Banat și Oltenia conțin între 5000 și 6000 monete, cf. K.Horedt, Contribuții la istoria Transilvaniei, sec. IV-XII, București, 1958, p. 110 sq.; D.Tudor, op.cit., p. 126 și ediția 1978, p. 117 sq.; O. Iliescu, Cultura bizantină în România, București, 1971, p. 179 sq.; D. Protase, op. cit., p. 158 sq.; G. Poenaru-Bordea, în "Dacia", NS, XIV, 1970, p. 251 sq.; idem, în SCN, VI, 1975, p. 69 sq.; E.Chirilă, N.Gudea, I.Stratan, Münzhorte des 4. Jahrhunderts aus dem Banat, Lugoj, 1974, p. 5 sq.; O.Toporu, Romanitatea târzie și străromânii în Dacia traiană sud-carpatică (sec. III-XII), Craiova, 1976, p.98 sq.; A.Păunescu, în SCIVA, 29, 1978, p. 508 sq.; B.Mitrea, în SCIVA, 30, 1979, p. 633 sq.; C.Preda, SCIBA, 1975, p. 441 sq.; K.Horedt, în "Sargetia" 1979, p. 205 sq.; fig.5.
- În afară de atelierele ceramice (cf. supra nota 38) și atelierele pentru prelucrarea sticlei își continuă activitatea și în sec.al IV-lea, cf. Günter Rau, în Acta Praehist., Arch., 3, 1973, p. 132 sq.; 183; Doina Benea, Relațiile dintre Dacia și sarmații-lazigi în secolele II-IV în lumina descoperirilor de la Tibiscum(mss), C.Băluță, în Annales du VIIe Congrès Int. du Verre, Liege, 1978, p.105 sq.; idem, în "Apulum", XVII, 1979, p. 195 sq. De asemenea, prezența diverselor produse de import, inclusiv a obiectelor cu caracter creștin, dovedesc strânse legături cu teritoriile sud-dunărene, cf. I.I. Russu, în "Studii teologice", 5-6, 1958, p.311, sq.; N.Vlassa, în AMN, XIII, 1976, p.215 sq.; ibidem, XVI, 1979, p.171 sq și 178 sq.; N.Gudea, în AMP, III, 1979, p. 515 sq.
- 40 Referitor la necropolele din Cîmpia Munteniei, încă din 1966 B. Mitrea și C.Preda, op.cit., p.145 sq., atrăgeau atenția asupra faptului că inventarul necropolelor de la Spanțov, Independența etc. se încadrează cronologic cu precădere în a doua jumătate a sec. al IV-lea, legînd sfîrșitul lor de invazia hunilor. Pentru a-

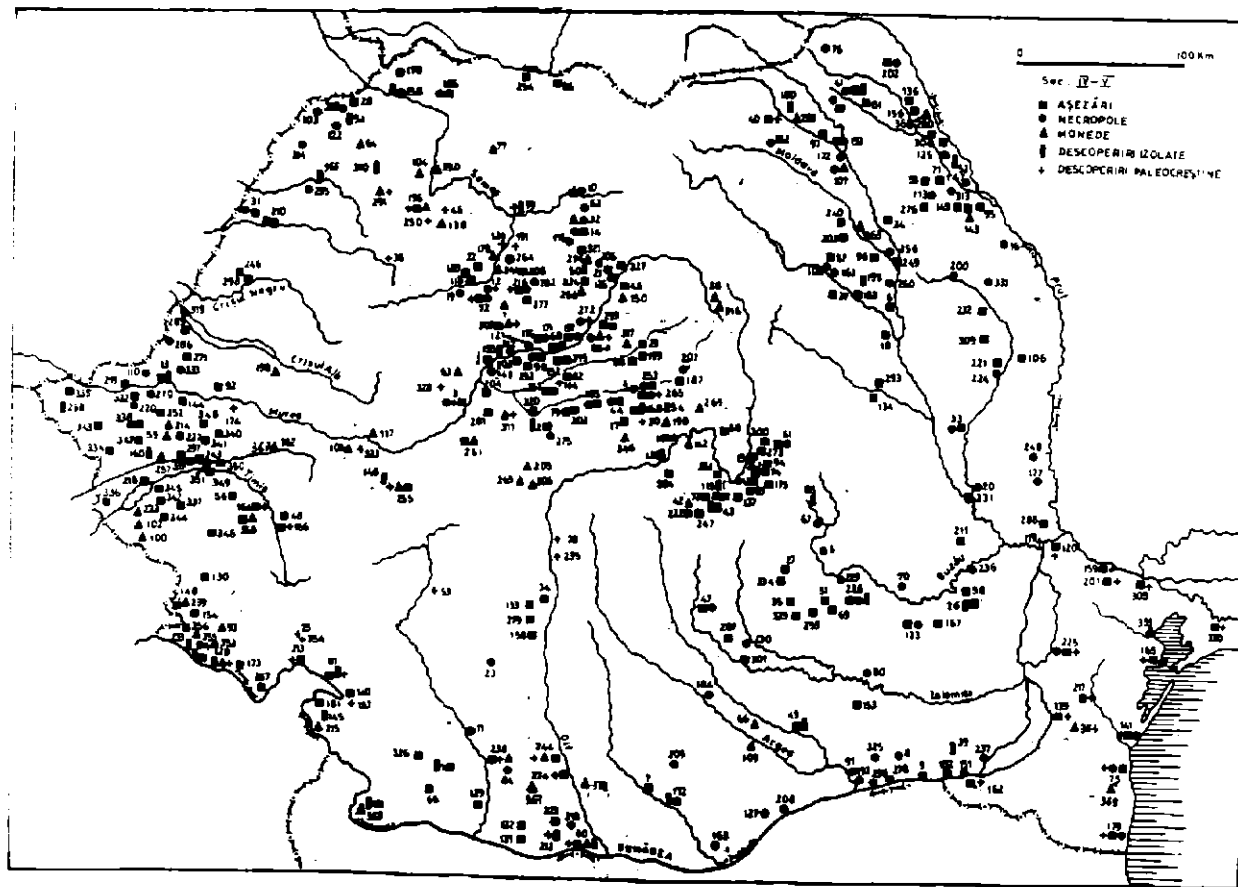
- șezările și necropolele din URSS, cf. V.D. Baran, în ZfA, 7, 1973, p. 24 sq.; M.V. Sukin, în Arch.Sbornik, 20, 1979, p.65 sq.; L.M. Rutkovskaia, în Slov.Arch, 1979, p. sq. și 362 sq.; E.A. Sîmonovici, în Mogilniki cerniahovski culturî, Moscova, p. 63 sq.; și 111; T.C. Konduktorova, op.cit., p. 164 fig.1. Descoperirile recente din Moldova, Muntenia și Transilvania permit însă datarea unor morminte chiar pînă la începutul sec. al V-lea, cf. K. Horedt, în SCIV, 18, 1967, p. 575 sq.; G. Rau, op.cit., p. 132 sq.; E. și N. Zaharia, în "Dacia", NS, 1975, p. 224 sq.; A. Păunescu, op.cit., p. 505 sq.; C. Preda, în SCIV, 1975, p. 449 sq.; G. Diaconu, în "Dacia", NS, 1976, p. 269; idem, în SCIVA, 1978, p. 517 sq.; V. Palade, op.cit., p. 269.
- 41 Referitor la centrul puterii hunice în sec. IV-V, majoritatea specialiștilor îi plasează în stepele nord-pontice, cf. J. Werner, Beiträge zur Archäologie des Attila Reiches, München, 1956, p.86 sq.; I. Nestor, op.cit., p. 700 sq.; T. Nagy, în Acta Ant., 15, 1967, p. 156 sq., care precizează că hunii s-au instalat în Pannonia abia în anul 427; L. Várady, Das letzte Jahrhundert Pannoniens (376-476), Budapest, 1969, p. 75 sq., 235 sq.; I. Bona, Acta Arch. Hung., 1971, p. 276 sq.; R. Harhoiu, op.cit., p. 1032 sq.; Maenchen-Helfen, Die Welt der Hunnen, Wien, 1978, p.20 sq. Descoperirile arheologice pledează însă mai degrabă pentru nordul Moldovei și nord-vestul Transilvaniei, cf. R. Harhoiu, op.cit., p. 1045, fig. 8; K. Horedt, "Germania", 55, 1977, p. 11 sq., fig. 4; A. Păunescu, în SCIVA, 1978, p. 512, fig. 4.
- 42 Cătălina Bloșiu, în "Cercetări istorice", Iași, 1974, p. 59 sq.; E. Busuioc, în "Dacia", NS, 17, 1973, p. 337 sq.
- 43 A. Florescu, în "Dacia", NS, IV, 1960, p. 561; I.T. Dragomir, în SCIV, 17, 1966, p. 181 sq.; V. Dumitrescu, în "Dacia", NS, 1961, p. 537 sq.; S. Dolinescu-Ferche, în Bibl.Hist.Rom., XVI, 1975, p. 93 sq.; O. Maenchen-Helfen, op.cit., p. 216 sq.
- 44 Zosimos, IV, 34; O. Maenchen-Helfen, op.cit., 27 sq.
- 45 Zosimon, IV, 35, 38, 51; Claudianus, III, 305, 320; L. Várady, op.cit., p. 75 sq.; H.N. Roisl, Gainas, în MGFC, 3/4, 1976, p. 31; O. Maenchen-Helfen, op.cit., p. 28 sq. și p. 35.
- 46 Zosimos, IV, 26, 40. Pentru cariera lui Gainas cf. O. Seeck, în RE, VII, 1, col. 480 sq., s.v. Gainas și în RE, II, 1, col. 1147 sq., s.v. Arkadios; H.M. Roisl, op.cit., p. 27 sq., care însă la p. 42 plasează luptele dintre Uldes și Gainas în Banar, cf. și O. Maenchen-Helfen, op.cit., p. 20 sq., 37, 44 și 331.
- 47 C.C. Giurescu, RIR, 1935-6, p.333 sq.; I. Werner, op.cit., p. 57 sq., pl. 71; I. Nestor, op.cit., p.703; G. Poenaru Bordea, op.cit., p. 290; S. Dolinescu-Ferche, op.cit., p. 95; R. Harhoiu, op.cit., 1035; F. Mommsen, ZfN, XVI, 1888, p. 351 sq.; K. Horedt, Contribuții, p. 31; idem, în "Germania", 1972, p. 219; ibidem, 1977, p. 11 sq.; O. Iliescu, în RM, 1965, II/1, p. 9 sq.; C. Bloșiu, op.cit., p. 61 sq.; O. Maenchen-Helfen, op.cit., p. 139, n.

- 119 și 217 sq.; I.P. Zassetzkaja, în SA, 1978/1, p.53 sq.
- 48 O. Seeck, op.cit., col. 480 sq.; H.N. Roisl, op.cit., p.29 sq.
- 49 Theodoretos, V, 30, 1-2, în FHDR, II, p. 235; R.H. Roisl, op.cit., p.39 sq. Sozomenos, VIII, 4,2, spune că Gainas și Tribigildus ar fi fost înrudiți, iar alte izvoare îl acuzau pe Gainas că el l-ar fi în-
demnat pe Tribigildus să declanșeze răscoala goților. Cert este că
prin atitudinea sa șovăielnică Gainas a susținut indirect răscoala,
mai ales prin dezertarea unui important număr de goți din armata sa,
iar în final, după moartea lui Leo, el s-a unit pe față cu răscu-
lații și apoi, după moartea neașteptată a lui Tribigildus în anul
400, Gainas a preluat conducerea tuturor goților răsculați, ducând
tratative cu împăratul Arcadius. Ajutat probabil de împărăteasa Ae-
lia Eudoxia, care era prietenă cu soția lui Gainas, el a reușit să
obțină de la Arcadius exilarea eunucului Eutropius (care era atotpu-
ternic la curte), precum și a conducătorilor partidei proromane: Au-
rellianus, Saturninus și Ioannes. Astfel a ajuns cel mai influent
personaj de la curte, mai ales că Gainas deținea atât funcția de
magister militum praesentalis, cât și cea de consul. Sugestive pen-
tru a înțelege și explica prezența fastuoaselor obiecte de podoabă
din tezaurul de la Pietroasele sînt următoarele cuvinte adresate de
către Ioan Hrisostomus lui Gainas: "Dar ai răsplătiri mai mari decît
strădaniile tale, căci ești general și ai fost cinstit cu haina de
consul și trebuie să te gîndești ce erai odinioară și ce ai ajuns
acum, care era sărăcia dinainte și care este belșugul prezent, ce
fel de haine avuseși înainte de a trece Istrul și ce fel de veș-
minte ai îmbrăcat acum" (Theodoretos, V, 32, 6). Oferindu-le o bi-
serică și preeți ortodoxi cere să țină predicile în limba gotică, Ioan
Hrisostomus urmărea să cîștige nu numai simpatia goților, ci și
convertirea lor la ortodoxism (Theodoretos, V, 30, 1-2), scoțîndu-
î astfel de sub influența episcopului Ulfila, care era arian (Theo-
doretos, IV, 37, 3 și scrisoarea lui Auxentius din Durostorum, cf.
FHDR, II, p. 111 sq. și 135 și H.N. Roisl, op.cit., p. 38 sq.).
- 50 O. Seeck, op.cit., col. 1147 sq.; H.N. Roisl, op.cit., p. 40 sq.
- 51 Zosimos, V, 21-22; Theodoretos, V, 32; Sozomenos, VIII, 4; H.N.
Roisl, op.cit., 42, localizează luptele dintre Uldes și Gainas în
Banat. Cf. însă O. Maenchen-Helfen, op.cit., p.43 sq.
- 52 Sozomenos, IX, 5, 1-5; O. Maenchen-Helfen, op.cit., p.44 sq. Pen-
tru incendierea Sucidavei, cf. D. Tudor, op.cit., p. 454 sq.; G.
Poenaru-Bordea, op.cit., p.49 sq.; idem, în SCN, 1975, p.85 sq.
- 53 G. Diaconu și colab. în "Dacia", NS, 1977, p. 199 sq. și 219 sq.,
cu bibliografia mai veche.
- 54 H. Leclercq, op.cit., V, 1, col. 692 sq., s.v. Eudoxie; O. Seeck, în
RE, VI, 1, col. 917 sq., s.v. Eudoxia; H.N. Roisl, op.cit., p. 43
sq.
- 55 I. Nestor, op.cit., p.699; O. Iliescu, în RM, 1965, p. 9 sq.
- 56 Cătălina Bloșiu, op.cit., p.78 sq.
- 57 M. Rusu, în Bibl.Hist.Rom., XVI, 1975, p.123 sq.; idem, în AIIAC, 21,
1978, p.121 sq.; idem, în AMN, XVI, 1979, p.189 sq.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE DIN SEC. IV-V.

- (1. așezări; 2. necropole; 3. monede; 4. descoperiri izolate;
5. descoperiri paleocreștine) - vezi harta.

1. Aiton; 2. Aiud; 3. Alba Iulia; 4. Albești; 5. Aldeni; 6. Aldești; 7. Alexandria; 8. Alexandru Odobescu; 9. Andolina; 10. Anieș; 11. Almăj; 12. Apahida; 13. Arad; (Micălaca, Ceala, Grădiște); 14. Archiud; 15. Arcuș; 16. Arsurs; 17. Așel; 18. Bacău; 19. Baci; 20. Barcea; 21. Batoș; 22. Băbuțiu; 23. Băbeni; 24. Băiceni; 25. Băile Herculan; 26. Bălteni; 27. Bătrâni; 28. Berea; 29. Bezid; 30. Blertan; 31. Biharia; 32. Bistrița; 33. Bîrlad - Valea Seacă; 34. Bîrsești; 35. Boldești-Grădiștea; 36. Bologa; 37. Borlești; 38. Boreș; 39. Boșneagu; 40. Botoșani; 41. Botoșani; 42. Bran - Poarta; 43. Brașov; 44. Bratei; 45. Brăncoveni; 46. Buciumi; 47. Bucșeni; 48. Bacova; 49. București; 50. Budești; 51. Budureasca; 52. Buhăieni; 53. Bumbesti; 54. Bunești; 55. Bușuluc; 56. Buziaș; 57. Căciulești; 58. Căpeni; 59. Cărani; 60. Celei - Sucidava; 61. Cernat; 62. Cepari; 63. Cetea; 64. Cig; 65. Cioroiu Nou; 66. Clorogfăra; 67. Ciojd; 68. Cipău; 69. Cireșanu; 70. Cîlnău; 71. Cîrniceni; 72. Cluj-Napoca; 73. Codlea; 74. Comolău; 75. Constanța; 76. Concești; 77. Copalnic - Mănăstur; 78. Copăceni; 79. Copșa Mică; 80. Copuzu; 81. Corlățeni; 82. Cornești; 83. Coșeni; 84. Coșoveni; 85. Crasna; 86. Crăciunești; 87a. Cristești; 87. Cristian; 88. Cristuru Secuiesc; 89. Cucorâni; 90. Cuci; 91. Curcani; 92. Cuvin; 93. Dalboșeș; 94. Dalnic; 95. Dancu; 96. Davideni; 97. Dănilă; 98. Dedulești; 99. Dej; 100. Denta; 101. Desa; 102. Deta; 103. Dindești; 104. Doba Mică; 105. Dobra; 106. Dodești; 107. Dolhești; 108. Doina; 109. Domnești; 110. Dorobanți; 111. Drobeta-Turnu Severin; 112. Dulceanca; 113. Erbiceni; 114. Felsa; 115. Feldioara; 116. Fântânele; 117. Fizeș; 118. Florești; 119. Galați; 120. Garbăn-Dinogetia; 121. Gheja; 122. Ghenci; 123. Gherăseni; 124. Gherla; 125. Glăvăneștii Vechi; 126. Goren; 127. Gogoșari; 128. Gornea; 129. Grecești; 130. Greoni; 131. Grojdibodu; 132. Gura Padinei; 133. Gura Suhașului; 134. Gura Văii; 135. Hălmeag; 136. Hănești; 137. Hărman; 138. Hida; 139. Hinog; 140. Hinova; 141. Histria; 142. Hoghils; 143. Holboca; 144. Horia; 145. Hotărani; 146. Hunedoara; 147. Iacobeni; 148. Iam; 149. Iași-Nicolina; 150. Ideciu de Jos; 151. Independența; 152. Iernut; 153. Ileana; 154. Ilișia; 155. Inoc; 156. Ionășeni; 157. Insula Banului; 158. Ionești; 159. Isaccea; 160. Izvin; 161. Izvoare; 162. Izvoarele; 163. Izvoru; 164. Jabăr; 165. Jurilovca; 166. Jupa-Tibiscum; 167. Lărgu; 168. Laslea; 169. Lazu; 170. Lazuri; 171. Lechința de Mureș; 172. Lețcani; 173. Liborajdea; 174. Lipova; 175. Lisnău; 176. Luduș; 177. Lunca; 178. Luna de Jos; 179. Mangalia; 180. Măriștea Mică; 181. Măceșu de Jos; 182. Mănăstirea; 183. Mănoaia-Costișă; 184. Mățasar; 185. Mediaș; 186. Medieșu Aurit; 187. Medieșu Mare; 188. Merchiasa; 189. Mera; 190. Meșendorf; 191. Mintiu Gherlei; 192.

Hartă: Descoperiri arheologice din sec. IV-V.

Mitreni; 193. Moara; 194. Moldova Veche; 195. Moldoveni; 196. Moigrad; 197. Morești; 198. Moroda; 199. Mugeni; 200. Negrești; 201. Niculițel; 202. Nichiteni; 203. Noșlac; 204. Obreja; 205. Ocna Sibiului; 206. Ocnița; 207. Odorheiu Secuiesc; 208. Oinacu; 209. Olteni; 210. Oradea; 211. Oreavu; 212. Orlea; 213. Orșova; 214. Orțișoara; 215. Ostrovu Mare; 216. Palatca; 217. Pantelimon; 218. Parța; 219. Pecica; 220. Periam; 221. Perieni; 222. Peștera; 223. Petroman; 224. Petriș; 225. Piatra Frecăței-Beroie; 226. Pietroasele; 227. Pișchia; 228. Pișcolt; 229. Pîrscov; 230. Ploiești-Triaș; 231. Pochidia; 232. Polenești; 233. Pojejena; 234. Poșești; 235. Racovița; 236. Racoviță; 237. Radu Negru; 238. Răcari; 239. Răcăldia; 240. Rădeni; 241. Răscruți; 242. Reci; 243. Remetea Mare; 244. Reșca; 245. Retișu; 246. Rîpa; 247. Rîșnov; 248. Rogojeni; 249. Roman; 250. Românași; 251. Rotbav; 252. Rotopănești; 253. Rugănești; 254. Sarasău; 255. Sarmizegetusa; 256. Săboani; 257. Săcălaz; 258. Satu Mare; 259. Schiau-Valea Călugărească; 260. Secuieni; 261. Sebeș; 262. Sfîntu Gheorghe; 263. Sibiu; 264. Sic; 265. Sighișoara; 266. Sfîngeorgiu de Cîmpie; 267. Sfîniclăuș; 268. Sfînicolaul Mare; 269. Sfînpaul; 270. Sfînpetru Gherman; 271. Sfîntana; 272. Sfîntana de Mureș; 273. Sfînzieni; 274. Slăveni; 275. Slimnic; 276. Sirca; 277. Sopor de Cîmpie; 278. Spanțov; 279. Stălniceni; 280. Ștefănești; 281. Straja; 282. Suatu; 283. Suceava; 284. Sercaia; 285. Siclău; 286. Siman; 287. Simna; 288. Sivița; 289. Șeica Mică; 290. Soimușeni; 291. Șimleu Silvaniei; 292. Spălnaca; 293. Stefan cel Mare; 294. Tatina; 295. Tăuteni; 296. Teaca; 297. Timișoara; 298. Tinca; 299. Tîrgu Mureș; 300. Tîrgu Secuiesc; 301. Tîrgșor; 302. Tîrnăvioara; 303. Tîrpești; 304. Tușești; 305. Tulcea; 306. Turnișor; 307. Turda; 308. Taga; 309. Tîfestești; 310. Uileacu Șimleului; 311. Ungureni; 312. Unirea-Vereșmort; 313. Valea Lupului; 314. Valea lui Mihai; 315. Valea Izvoarelor; 316. Valea Strîmbă; 317. Vădas; 318. Vădastra; 319. Vărsand; 320. Velț; 321. Verneș; 322. Verbița; 323. Vețel; 324. Vișinelu; 325. Vlad Tepeș; 326. Volneasa; 327. Voievodeni; 328. Zlatna; 329. Zăhanaua; 330. Zaporojeni; 331. Zapodeni; 332. Zădăreni; 333. Zimandu Nou; 334. Cărpiniș; 335. Cherești; 336. Foieni; 337. Folia; 338. Gelu; 339. Ghiroda; 340. Herneacova; 341. Ianova; 342. Jebel; 343. Lenaueheim; 344. Opațița; 345. Pădureni; 346. Ramna; 347. Satchinez; 348. Călcîia Nouă; 349. Uiuc; 350. Unip; 351. Urseni; 352. Vinga; 353. Măcești; 354. Mehaida; 355. Radimna; 356. Socol; 357. Svinița; 358. Duleu; 359. Babadag; 360. Basarabi; 361. Ciunabrud; 362. Făget; 363. Mihăiești; 364. Mircea Vodă; 365. Miroslovești; 366. Migca; 367. Redea; 368. Ripiceni; 369. Straja; 370. Viespești.

LE TRÉSOR DE PIETROASELE ET LE CONTEXTE HISTORIQUE CONTEMPORAIN

Résumé

L'auteur prend en discussion le rôle des pièces composantes et

.l'attribution du trésor de Pietroasa. Selon son opinion, le trésor a appartenu au général romain, gote d'origine, Gahinas, qui s'était réfugié avec son armée au nord du Danube où il a été tué par les Huns en l'an 400.